

Sonja Lilius

10.11.2020

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Melan lausunto asiaan HE 181/2020 vp

Esityksessä ehdotetaan maatalousyrittäjän työtaturma- ja ammattitautilakiin muutoksia, joilla korjataan vuodesta 2016 lukien voimaan tulleen lainsäädännön soveltamiskäytännössä havaittuja asioita. **Vakuutettujen kannalta keskeisin muutos on ehdotus, joka koskee ansionmenetyskorvauksen jakamista vakuutetun ja sairausajan palkkaa maksaneen työnantajan välillä tilanteessa, jossa maatalousyrittäjä on vahinkotapahtuman johdosta työkyvytön sekä maatalousyrittäjätöyhönsä että työsuhdetyöhönsä.**

Nykytilanteessa vakuutusperiaate ei toteudu kaikissa tilanteissa. Pakollisten työtaturmavakuutuksen ansionmenetyskorvausten osalta voi käydä jopa niin, että työtaturman sattuessa maatalousyrittäjä ei saa lainkaan osuutta ansionmenetyskorvauksesta, joka myönnetään maatalousyrittäjän työtaturma- ja ammattitautilain (MATAL) nojalla maatalousyrittäjän ottamaan MATA-vakuutukseen perustuen. Myös vapaaehtoisesti otetuissa MATA-vakuutuksissa voi käydä niin, että korvaus maksetaan kokonaan tai osittain työnantajalle, vaikka vakuutuksen on ottanut ja maksanut maatalousyrittäjä ja korvaus perustuu vakuutussopimukseen Melan ja vakuutetun välillä. Nykyistä soveltamiskäytäntöä ei ole nimenomaisesti tavoiteltu vuoden 2016 lakiuudistuksessa, vaan soveltamiskäytäntö on muodostettu tulkinnalla johtuen uusien säännösten kirjoitusasusta.

Mela pitää lakiesityksessä ehdotettua ratkaisua tilanteen korjaamiseksi vakuutusperiaatteen mukaisena ja kannatettavana. Pakollisesta vakuutuksesta myönnettävien ansionmenetyskorvausten osalta vakuutettu maatalousyrittäjä saisi aina vakuuttamansa työtulon perusteella suhteellisen osuuden korvauksesta ja vapaaehtoisissa vakuutuksissa korvaus maksettaisiin kokonaan vakuutuksen ottaneelle vakuutetulle. Ehdotettujen muutosten myötä päästäisiin takaisin samantyyppiseen käytäntöön, mitä noudatettiin ennen vuoden 2016 lakiuudistusta.

Toinen vakuutettujen kannalta keskeinen ehdotus on, että takautuvasti myönnetty työkyvyttömyyseläkkeet eivät voisi aiheuttaa sitä, että puututaan jo myönnetyn työtaturmajärjestelmän korvauksen tasoon. Ehdotus on kannatettava hallinnon luottamuksensuojaperiaate huomioon ottaen. Käytännössä nykytilanteessa vakuutetulle voi aiheutua jopa tuhansien eurojen suuruinen takaisinperintä, jos hänelle myönnetään takautuvasti työkyvyttömyyseläke, jossa eläketapahtuma alkaa ennen työtaturman sattumista. Myönnetyn työkyvyttömyyseläkkeen johdosta korvauksen perusteena oleva MYEL-työtulo pienenee, mikä nykysäännöksillä aiheuttaa sen, että jo annetut korvauspäätökset muutetaan uuden työtulon perusteella pienemmiksi ja tästä aiheutuu vakuutetulle yllättävä takaisinperintätilanne.

Voimaantulosäännökset

Voimaantulosäännösten osalta Mela toteaa, että esityksen voimaantulosäännöksissä lähdetään siitä, että muutokset koskisivat vain sellaisia vahinkoja, jotka sattuvat lain voimaantulon jälkeen.

Sonja Lilius

10.11.2020

Tämä onkin pääsääntö vahinkovakuuttamisessa, josta tässäkin lakiesityksessä kuitenkin ehdotetaan eräiden menettelysääntöjä koskevien säännösten osalta (MATAL 143 § ja 144 §) poikkeusta.

Kun uusi työtapaturmalainsäädäntö tuli voimaan vuonna 2016 ko. lain esitöissä todettiin, että lakisääteisessä tapaturmavakuutuslainsäädännössä noudatetaan sen vahinkovakuutusluonteesta johtuen periaatetta, että vahinkotapahtumiin sovelletaan pääsääntöisesti vahinkotapahtuman sattumisajankohdan mukaista lainsäädäntöä. Tämä pääsääntö koskee ensisijaisesti korvaussäännöksiä, mutta myös muitakin säännöksiä, jos ei erikseen toisin säädetä. Vuoden 2016 lakiuudistuksessa pidettiin tarkoituksenmukaisena, että lain IV osan säännöksiä etuuksien toimeenpanosta ja VIII osan säännöksiä muutoksenhausta voitiin soveltaa myös ennen vuotta 2016 sattuneisiin vahinkoihin.

Nyt lausunnolla olevan lainmuutoksen voimaantulosäännökset tarkoittaisivat, että ansionmenetyskorvauksen jakamista koskevien säännösten osalta vakuutusperiaate ei edelleenkään täysin toteutuisi niissä tilanteissa, joissa vahinko on sattunut ennen lain voimaantuloa. Myös ennen lain voimaantuloa sattuneissa vahingoissa voi tulla uusia työkyvyttömyysjaksoja, joihin ehdotuksen mukaan sovellettaisiin tulevaisuudessakin nykyisiä säännöksiä. Erityisesti vapaaehtoisesti otettujen MATA-vakuutusten osalta on vakuutetun kannalta kohtuutonta, että hänen ottamansa vakuutuksen korvaus, joka liittyy vain maatalousyrittäjätoimintaan voitaisiin edelleenkin maksaa kokonaan tai osittain työnantajalle, joka ei ole missään vaiheessa ollut vakuutuksessa sopimusosapuolena.

Ansionmenetyskorvauksen jakamista koskevien säännösten osalta kysymys on korvauksen maksamista koskevista säännöksistä, jotka ovat toimeenpanosäännöksiä koskevassa luvussa. Itse korvauksen määrään tai MATAL:n mukaiseen korvausvastuuseen ehdotukset eivät vaikuta, vaan on kysymys siitä, miten paljon myönnetystä korvauksesta maksetaan kellekin. Tapauksia, joissa edelleen 1.1.2021 jälkeen sovellettaisiin nykyistä tulkinnalla muodostettua soveltamiskäytäntöä ei voida arvioida olevan määrällisesti paljon. Tapaukset voivat olla kuitenkin yksittäistapauksina kohtuuttomia vakuutetun kannalta ja säännösten soveltaminen jatkuu pitkään. Toimeenpanon osalta kahden maksatusjärjestelmän perustaminen aiheuttaa noin 150 000 euron ylimääräisen kustannuksen Melalle.

Mela toivoo, että vahinkotapahtuman sattumisajankohdan sijaan voimaantulo ansionmenetyskorvauksen jakamiseen liittyvien säännösten osalta (MATAL 97 a §, 117 § 2 momentti ja 126 § 5 momentti) sidottaisiin ajankohtaan, johon työkyvyttömyysjakso kohdistuu. Mikäli olisi kysymys lain voimaantulon jälkeiseen aikaan kohdistuvasta työkyvyttömyydestä, korvaus maksettaisiin uusien säännösten mukaisesti.

Tämä turvaisi yhdenvertaisen kohtelun kaikkien vakuutettujen kohdalla 1.1.2021 lukien ja varmistaisi vakuutusperiaatteen soveltumisen kaikissa tilanteissa 1.1.2021 jälkeen. Tällöin myös hyvin nopeasti päästäisiin tilanteeseen, että sovelletaan vain yhdenlaisia toimeenpanosäännöksiä eikä olisi tarvetta rakentaa ja ylläpitää kahta laskentajärjestelmää vuosikymmeniä.

Sonja Lilius

10.11.2020

Mela toteaa lisäksi, että myös säännösten MATAL 97 § korvauksen maksaminen muulle kuin vahingoittuneelle ja MATAL 98 § korvausten maksamisen etusijajärjestys sekä työtapaturma- ja ammattitautilain vastaavien säännösten 142 a § ja 145 §:n osalta olisi toimeenpanon kannalta selkeämpää, että voimaantulo määräytyisi työkyvyttömyysjakson alkamisen perusteella, eikä vahinkotapahtuman sattumishetken perusteella. Myös näiden säännösten osalta on kysymys toimeenpanosäännöksistä, joiden vuoden 2016 lakiuudistuksessa katsottiin tarkoituksenmukaiseksi soveltua kaikkiin vahinkotapahtuman sattumisajakohdasta riippumatta.

Takautuvia työkyvyttömyyseläkkeitä koskevan ehdotuksen osalta (säännökset MATAL 12 § 1 mom. 4 kohta ja 61 §) Mela toivoo, että voimaantulo voitaisiin sijoittaa siihen, että säännöksiä sovellettaisiin vahinkoihin, joissa työkyvyttömyyseläkepääätös on annettu lain voimaantulon jälkeen. **Nyt ehdotettujen voimaantulosäännösten myötä Mela joutuisi 1.1.2021 jälkeen vielä pitkään tekemään luottamuksensuojaperiaatteen vastaisia takaisinperintäpäätöksiä uusien säännösten jo voimassa ollessa, kun työtapaturma on sattunut ennen 1.1.2021.** Koska yksittäistapaukset voivat olla vakuutettujen kannalta varsin kohtuuttomia, olisi perusteltua, että voimaantulosäännöksillä korjattaisiin tilanne mahdollisimman kattavasti.

Mela esittää harkittavaksi, että edellä esitetyillä perusteilla voitaisiin poiketa periaatteesta, että vahinkotapahtumahetki ratkaisee säännösten soveltamisen. Maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilaissa on kysymys ennen kaikkea lakisääteisestä sosiaaliturvasta ja tässä lakiesityksessä sellaisten säännösten korjaamisesta, joissa nykyinen soveltamiskäytäntö voi johtaa kohtuuttomiin lopputuloksiin vakuutetun kannalta (ansionmenetykskorvauksen jakaminen ja takautuvat työkyvyttömyystilanteet). Kysymys on myös säännösten korjaamisesta vastaamaan niitä soveltamiskäytännön periaatteita, joita noudatettiin ennen vuotta 2016. Nykyistä soveltamiskäytäntöä ei vuoden 2016 uudistuksessa ole nimenomaisesti tavoiteltu. Vakuutusperiaatteen tulisi voida koskea kaikkia vakuutettuja yhdenvertaisesti heti 1.1.2021. Voimaantulosäännösten pääperiaatteista poikkeamisen tulisi voida olla tässä tilanteessa mahdollista vastavasti kuin on esitetty lakiesityksen MATAL 143 ja 144 §:n osalta.

Yhteenveto

Pidämme tärkeänä, että ehdotetut muutokset, joilla korjataan maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain soveltamiskäytännössä havaittuja epäkohtia, saataisiin pikaisesti voimaan esitetystä aikataulusta 1.1.2021 lukien. Voimaantulosäännöksen osalta viittaamme edellä ehdottamamme, jonka mukaan uusien säännösten soveltamista ei edellä selostetuissa tilanteissa sidotaisi vahinkotapahtuman sattumisajankohtaan. Voimaantulosäännöksen kirjoitusasu Melan esittämien muutosten osalta voisi olla esimerkiksi seuraavalainen:

Maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilaki

"Tämän lain 97 §:ää, 97 a §:ää, 98 §:ää sekä 117 §:n 2 momenttia ja 126 §:n 5 momenttia sovelletaan korvauksen maksamiseen, kun vahingoittuneen työkyvyttömyys kohdistuu ajalle 1

Sonja Lilius

10.11.2020

päivänä tammikuuta 2021 tai sen jälkeen. Edellä mainittuja säännöksiä sovelletaan myös ennen tämän lain voimaantuloa sattuneisiin vahinkotapahtumiin.

Tämän lain 12 §:n 1 momentin 4 kohtaa ja 61 §:n 3 momenttia sovelletaan, kun mainituissa lainkohdissa tarkoitettu työkyvyttömyyseläkepäätös on annettu 1 päivänä tammikuuta 2021 tai sen jälkeen. Edellä mainittuja säännöksiä sovelletaan myös ennen tämän lain voimaantuloa sattuneisiin vahinkotapahtumiin."

Työtapaturma- ja ammattitautilaki:

"Tämän lain 142 a §:ää ja 145 §:ää sovelletaan korvauksen maksamiseen, kun vahingoittuneen työkyvyttömyys kohdistuu ajalle 1 päivänä tammikuuta 2021 tai sen jälkeen. Edellä mainittuja säännöksiä sovelletaan myös ennen tämän lain voimaantuloa sattuneisiin vahinkotapahtumiin."

MAATALOUSYRITTÄJIEN ELÄKELAITOS

Päivi Huotari

Sonja Lilius